

A Cal Teixidor s'ha guardat una estampa de la Mare de Déu de Montserrat al revers de la qual hi ha escrita una prometença:

"Vuy dia 2 de Juny de 1794, prometo anar a visitar Ntra. Sra. de Montserrat si nos fa la gràcia que puguem ben eixir d'aqueixa guerra que té Espanya amb França. Quan sia la guerra acabada i en puguem eixir bé, vos vindré a visitar jo i los demés que "porem" de casa nostra. Lo que desitjo és que Espanya isqui bé i tots los demés reis que van contra França.

Amb salut i alegria vos puguem anar a veure Verge Santíssima i vos faré dir una Missa."

Més avall hi ha dues ratlles on es llegeix:

"Complida dita prometença lo dia 27 de Setembre de 1797 i fetes dir dues Misses a Ntra. Senyora de Montserrat."

No està signat per ningú, però penssem que és segur que fou escrit per una persona de Castellar (Josep Montfort?).

Durant la Guerra Gran es destacà com a militar el general Ricardos, que va arribar a Capità General de Catalunya. D'ell és aquest document (en molt mal estat) que demana servei de transport per a un esquadró de cavalleria format per cent deu homes que han d'anar fins a Vic. El tros que es pot llegir sencer diu:

"Se les dará alojamiento ordinario en los lugares de su tránsito, los bagajes y carros que necessitaren pagándolos anticipadamente a los precios reglados por Su Majestad, y ordenamos y mandamos a todos los ministros de la guerra y de la justicia sujetos a nuestra jurisdicción y a los que no lo son pedimos i encargamos no les pongan impedimento alguno en su viaje, antes bien les daran el favor y asistencia que necessitaren para conseguirlo porque así conviene al Real Servicio.

Ricardos."

Vista de Castellar, amb el petit poblet arrezerat sota el turó on hi ha el castell i l'església de Sant Miquel, que dominen la vall de la riera de Rajadell, per on passava el camí ral. (Foto: Família Duocastella).

El servei va ser de:

"30 bagatges majors de càrrega pel dia 3 de Gener i 13 de Menors." (no es pot veure l'any).

També es van demanar contingents de mules a la gent del poble i n'hi va haver que no van estar d'acord en el repartiment que féu l'Ajuntament. En Macià Caselles i en Josep Abadal van fer aquest escrit de protesta:

"Macià Casellas i Josep Abadal labradores del término de Castellar con la más atenta veneración a V. S. exponen que el Bayle de Castellar y Ayuntamiento de dicho lugar para el "apronto" del contingente de mulas que deben aportar para el ejército compre su común 3 de ellas cuyo coste manda el Bayle hacer efectivo a sus vecinos con un reparto hecho según las reglas del catastro.

Esta proporción no és justa ni conveniente para mayores y se manifiesta más la injusticia del reparto si se atiende que hay sujetos de iguales bienes que los suplicantes y sin embargo de tener aquellos distintas caballerias no se les exige mayor contribución, por esta razón se resisten los exponentes al pago que se les pide informados de que no és por ningún término equitativo. Y aunque las reglas del

catastro deban servir de guía a dicho Bayle para mandar "aprontar" el contingente a sus districtuales hacendados, debe también tener presente y distinguir a los que tienen caballerias de los que no las tienen liberando a estos y recargando aquellos con proporción y equidad según el mayor valor y utilidad que se les considere no habiéndose pues observado estas reglas en la distribución de dicho reparto tan propias como debidas para una operación sobre la que debe militar la justicia y equidad y hacer de modo que el perjuicio de un año sirva de alivio al otro, para dichos vecinos.

Suplican rendidamente a V.S. se sirva declarar y mandar que dicho Bayle debe proceder en el reparto del contingente que importaron las mulas no sólo por las reglas del catastro sino también según la proporción del valor de las mulas y caballerias mayores que tienen muchos vecinos hacendados que como no se hallan aquellas caballerias catastradas les resultaria el beneficio que por ningún término les és lícito disfrutar. Gracia con justicia que esperan merecer de la rectitud de V. S.

Manresa, 22 de Marzo de 1795.

A principis del segle XIX Cal Teixidor de Castellar era un hostel on pernoctaven les caravanes que traginaven pel camí ral. (Foto: Família Duocastella).

Vilafranca, cuyo nombre y apellido és, de uno, Juan Martínez natural de la ciudad de Albacete y del otro Tomás Alonso natural de la villa de Durón; tienen el asilo de Ntra. Sta. Madre la Iglesia, y por ser así, en testimonio de verdad lo firmo a día diecisiete de Diciembre de mil setecientos noventa y siete.

Joan Vilavendrell Prevere i Cura Pàrroco de Sant Miquel de Castellar, Bisbat de Vic.”

No sabem si aquests desertors que es van trobar a Castellar van ser castigats o no.

(Aquests documents han estat facilitats per la família Duocastella de Cal Teixidor).

Josep Abadal.
(Per Macià Casellas signa
Marià Coll).”

En Caselles i l'Abadal no estan d'acord amb el repartiment que s'ha fet i han dirigit aquesta carta al governador. Aquí es fa palès com la càrrega feixuga que representava per a la pagesia catalana el manteniment d'aquestes guerres creava malestar i discòrdies entre la gent dels pobles.

I aquesta càrrega no és pas tan sols en contribucions extraordinàries, sinó també en lleves de sometent que s'enduen de casa els braços que han de treballar la terra. La manera de no haver-hi d'anar és sempre la mateixa: donar-se per inútils. Tots són baixos, no hi veuen gaire o estan trencats. En Joan Calcina, batlle de Castellar, va signar aquest escrit a 1794:

“Certificamos nosotros los baxos firmados como Miquel Ferrer y Joan Ferrer del término de Castellar, Corregimiento de Manresa, són hombres de la más pequeña estatura que hay y mucho faltas de la vista que parecen un tronco (una soca?) y al instante ciegos (a punt de tornar-se'n) y por tanto les reputamos por inútiles en el Real Servicio en los presentes somatenes y por ser de verdad, lo

firmamos en Castellar, hoy a los 27 de julio de 1794.

Joan Calcina, Bayle
Josep Ferrer, Regidor
Francisco Moncunill, Regidor
Por mandato del Ayuntamiento:
Josep Montfort, escribano.”

Hem deixat l'escrit tal i com estava per tal que es pugui apreciar quin era el domini de la llengua castellana que es tenia en aquesta època i el que eren capaços de dir per tal de no haver d'anar a la guerra. Són els més baixos que hi ha i gairebé no hi veuen, “como un tronco”, inútils a la fi per a tot servei. Cada vegada que demanaran homes, és seguirà la mateixa estratègia.

Però les guerres es fan amb homes i n'hi ha que no poden pas defugir-les. Tanmateix, a tots els exèrcits hi ha soldats que fugen i s'amaguen per tal d'abandonar una causa que serveixen només per obligació. Aquests són els desertors. Acabada ja la Guerra Gran, dos desertors de l'exèrcit espanyol es van acollir al dret d'asil a l'església de Sant Miquel de Castellar:

“Certifico: Como el somaten de esta Parroquia de Sant Miquel de Castellar que cogió el día diecisiete de Diciembre de mil setecientos noventa y siete a dos desertores del Regimiento del Infante que esta en

Aguilar i la Guerra Gran

El 1793, en començar la Guerra Gran, tots els pobles de Catalunya van rebre i enviar cartes molt semblants a aquesta que s'ha pogut recollir a Aguilar:

“Dn. Joseph de Barbosa, Coronel de los Exércitos.

Sin parar de día ni de noche, de un pueblo a otro tomando recibo de su entrega, hasta el último tomado en la margen que llevan a la presente, baxo responsabilidad que les hago de la detención de la misma (cada poble ha de fer córrer l'avís)

En atención a la extrema necesidad de aumentar las fuerzas del cordón y frontera de este Corregimiento y que no és, ni de mucho, suficiente el número de paisanos que han acudido a los apostaderos para repeler la Internación que intentan los franceses, exhorto nuevamente a las Justicias, Ayuntamientos y pueblos del partido de su mando que se apliquen con el mayor vigor y eficacia a la defensa de los territorios del Rey y de la Patria presentándose inmediatamente con las armas a la villa de Berga en donde acudiré y se les dará el destino conveniente. Espero de la fidelidad de los Pueblos y de su amor a l Real Servicio que se harán oficiosos y contribuyentes al logro de tan importante objeto y que dará justo motivo de representar su mérito a

Su Majestad.

Manresa y Octubre a 18 de 1793.

Joseph Barbosa.

P.D. És preciso que inmediatamente apronten en Caja en esta ciudad, dinero para la manutención de los hombres que en la actualidad estan en la frontera."

De les despeses que devia produir aquesta guerra a Aguilar, ens n'ha quedat el testimoni d'aquest full de comptes:

"Nosotros el Bayle y Regidores del término de Aguilar, Corregimiento de Manresa, Certificamos como en los años: 1793, 1794, 1795 y 1796, hemos gastado:

-Por los somatenes contra "los francesos" 7. 936 rls. 4 mvds.

-Por "uno soldado" 675 rls.

-Por 4 miquelets 1. 525 rls. 2 mvds.

*-Por "lo comboi" de 2 mulos
2. 322 rls. 12 mvds.*

*-Por "3 tercés" anuales 2. 325 rls.
Entre todos los gastos 14. 783 rls.
18 mvds.*

Habemos cobrado del clérigo y de otros "hisendados" 166 rls. 16 mvds.

Los "restantos" 14. 617 rls. 2 mvds

Y por ser así la verdad damos la presente relación y firmada en dicho término a 15 de Junio de 1796.

Josep Torra , Batlle.

Josep Oller, Regidor Decano.

Isidro Torra, Regidor."

(Document facilitat per la família Torra del Mas Riera d'Aguilar).

El 1795 l'estat espanyol va signar la pau de Basilea i la Guerra Gran s'acabà. A Catalunya, a més d'una situació de crisi, misèria i escassetat d'aliments, hi quedà un mal record dels exèrcits francesos que no tardarien a tornar l'any 1808, seguint les ordres de Napoleó.

La Guerra del Francès

Castellar i la guerra del francès

Seguint el camí ral, els exèrcits de Napoleó van passar dues vegades per Castellar. La primera va ser el dia 5 de novembre de 1810 i la segona el 30 de març de 1811. En totes dues ocasions venien del cantó de la Segarra i anaven de pas cap a Manresa. Estaven a les ordres del general Mac Donald.

A Castellar era batlle en Pau Ferrer i Vall, l'amo de Cal Ferrer Gros.

Un cop passat l'exèrcit, en Pau Ferrer va escriure una relació molt ben detallada de tots els danys i perjudicis que provocaren les tropes franceses i en va fer una valoració en lliures per tal d'obtenir una indemnització.

El document, que pensem que va dirigit al President de la Junta de Govern de Manresa i el seu Corregiment, és d'una riquesa extraordinària en detalls i matisacions i ens dóna una idea de com era Castellar fa gairebé dos-cents anys. Aquí el tenim, transcrit en la seva totalitat, perquè no hi ha ni una ratlla que no tingui interès:

"Vuy dilluns, dia 5 de Noviembre de 1810 passa lo exèrcit francès en esta de Castellar en número de deu mil"

M. Iltre Señor

En cumplimiento del oficio de V. S. en que se dispone que el Bayle i Ayuntamiento de este pueblo de Castellar pase a V. S. una relación de los males, asesinatos y demás daños cometidos a nuestro pueblo y su término en el tránsito de las tropas francesas del día 5 del que sigue, que se verificó desde las ocho de la mañana hasta las cuatro de la tarde en que acabó de desfilar toda la tropa, trasladamos a V. S. una relación exacta y circunstanciada de lo que hasta el dia de hoy se ha podido averiguar en orden a nuestros daños que són los siguientes = Primeramente en la casa llamada de Còdol-rodon que está a la entrada del término por la parte de Calaf, pillaron las tres mulas propias de Josep Monconill, labrador, dueño de dicha casa, cargadas de los mejores efectos de la casa, el

cáliz, patena y ornamentos de la capilla de la misma, vaciaron o consumieron nueve cargas de vino tinto, que era el único que habia en la casa, pillaron 250 l. en dinero efectivo, unas como 60 entre gallinas y gallos y las alhajas y efectos de casa de mayor valor cuyo daño en junto se conceptúa mayor de 2000 libras barcelonesas.

En la casa de Antonio Comallonga a la falda del monte llamado Còdol-rodon (Cal Vendrell) vaciaron seis cargas de vino tinto, el único que habia, y robaron y malbarataron otros efectos cuyo valor seria en junto de unas 500 l.

En la casa de Joan Teixidor colono del manso Semús a la falda de dicho monte, extraviado del camino real, se llevaron tres burros cargados de efectos, el tocino y otras alhajas de casa de valor en junto 250 libras.

En la casa de Miquel Montfort, (Cal Benet) labrador en la falda de este mismo monte extraviada como de una hora del camino, pillaron algunas alhajas de casa de valor de unas 50 l. = En la de Miquel Abadal (Cal Tinnet) en la dicha falda del monte y extraviada del camino se llevaron 56 onzas de oro, en oro moneda, que tenian en ella unos arrieros de la Manresana y los efectos y dinero de la misma casa de mayor valor a más de lo dicho de 500 l.

En la casa llamada del Castell pillaron la ropa y alhajas de la casa del colono Joan Atzet por valor de 50 l.

En la Iglesia y rectoria de Castellar robaron, a saber en dicha iglesia, todos los manteles o tovallas de los cinco altares, los palios y los pendones, y destruyeron las pilas Bautismales, dos imágenes del Santo Cristo, las arcas de las cofradías, la urna del Monumento, unas doscientas libras en dinero de dichas cofradías, los adornos de la Virgen del Rosario, las gradas del altar mayor y el archivo de la misma iglesia cuyo daño se reputa de 900 l. y en la rectoria se llevaron y malbarataron en comestibles, ropa y alhajas por valor de 400 l.

En la casa del Molí del mismo pueblo de Castellar robaron las alhajas y malograron la casa y una carga de casa Argullol y Torres de Bages de Manresa cuyo valor por lo afectado al dueño de dicha casa del Molí se reputa de 400 l. pero en cuanto a lo prevenido a casa Argullol (Comenroca?), se ignora.

En casa Josep Montfort alias Teixidor vaciaron y pillaron sesenta cargas de vino tinto, el único que habia, veintidós arrobas de aguardiente y dos cuarteras de aceite, 40 cuarteras de cebada, 5 cuarteras de habas y 2 fanecas de sal, malograron unos 40 quintales que tenia de paja y pillaron 14 piezas de alambre (aram), tres piezas que tenia de brino (brí de cànem) de 40 canas cada una y dos mantas y dos capotes de paño buenos, 50 cubiertos de latón y echaron a perder el reloj, 40 gallinas, 8 gallos, las arcas guardarrropa y otras alhajas de casa y se tomaron 14 arrobas de pan e hicieron otros daños cuyo valor en junto se computó a más de 2.500 libras barcelonesas.

En casa Magí Palà vaciaron las nueve cargas de vino que tenia y

En aquesta casa de cal Teixidor pel novembre de 1810 entraren les tropes franceses i la saquejaren. El seu propietari, Josep Montfort, ens ha deixat relacionat tot allò que va quedar malmès. (Foto: Família Duocastella).

pillaron y malograron 8 cuarteras de cebada, 3 de habas y los demás muebles de casa de valor en junto de unas trescientas libras.

En casa de Pau Ferrer le vaciaron y pillaron 24 cargas de vino que habia, 52 cuarteras de cebada, 5 de habas, 5 cuarteras de pan amasado,

una carga de aceite y una faneca de sal, se llevaron dos calderos, tres sartenes y un cazo de alambre (aram) y lo demás, ropa y alhajas de casa con las joyas y adornos de su madre, todo de valor de 2000 libras.

En la casa de Valentí Massana (Cal Massana) pillaron tres piezas

Cal Palà, en primer terme, vora l'antic camí ral, va rebre també de valent durant els saqueigs dels anys 1810 i 1811. Els soldats francesos cremaren també la rectoria i el castell de Castellar. (Foto: Família Duocastella).

de alambre (aram), el cerdo de cria, tres cargas de vino, le quitaron una porción de ropa de casa y le malograron un olivár cuyo daño se reputa en junto de más de 500 l.

En la capilla de Sant Esteve se llevaron y malograron la ropa del altar y los vestuarios de celebrar Missa, destruyeron el mismo altar, cuyo daño se reputa de más de cien libras.

A más asesinaron o mataron dichas tropas a Magí Palà, labrador muy anciano, y a Josep Pasqual y al hijo de éste llamado Josep porque les hallaron que huían.

En la casa del Semís a la mujer del pastor parida de dos dias la violentaron en la misma cama muchos del ejército francés y también a una madre e hija que hallaron en un bosque huyendo, que es cuanto hasta ahora se ha podido averiguar.

Sin otros muchos daños menos conocidos, de menos consideración o menos fáciles de individuar. Castellar a 18 de Noviembre de 1810.

Pablo Ferrer Bayle" (signat)

Una mica més avall diu:

"Quan passà lo exèrcit francès amb les tropes en número de 10 mil fou el dia 5 i en dilluns de Novembre de 1810. Tota la gent fugiren."

En el mateix paper hi ha una ratlla i al dessota un altre escrit (continua en català) i diu:

"Vuy dissabte a 30 de Març de 1811 torna a passar lo mateix exèrcit francès amb lo mateix general dit Mac Donald en les 7 del matí arribaren i fins a les quatre de la tarda cremaren la rectoria, lo paller i lo Castell i la caseta de Can Ferrer i una cambra de Can Ferrer y la meitat de Can Calcina i la pallissa i porxo del Massana, xafaren lo blat del nostre camp i feren menjar per los bous i bèsties que menaven la plana de blat de Can Ferrer i lo Belleró i feixa del Calcina que s'encontraven dits camps sembrats, també mataren lo masover de Palasí sota la font dels Pouets de Casa Palà."

La descripció dels danys és minuciosa i plena de detalls aclaridors. Els soldats saquegen no tan sols les cases que són vora el camí ral, Còdol-rodon, Cal Vendrell, Cal Teixidor, Cal Palà, Cal Ferrer Gros, Cal Massana i Cal Calsina, sinó que arriben també a les que queden apartades del camí com Cal Benet, Cal Semís o Cal Tinet.

Les esglésies reben molt fort, tant la parròquia de Sant Miquel com les capelles de Sant Esteve i Còdol-rodon.

Els francesos s'enduen tot allò que troben de valor: diners, joies, roba, peroles d'aram, i animals de tir. En Pau Ferrer diu que se li han endut les joies de la seva mare.

Encara més greu és el que fan malbé: engegen el vi de les tines, llencen l'oli, engavanyen el gra i els llegums, i fan malbé els olivers. Maten l'aviram i fan pasturar els animals en els sembrats.

Cremen cases i pallisses i maten tres homes que fugien, un d'ells d'edat avançada. Violen tres dones: dues fugien, l'altra no degué poder fugir perquè acabava de tenir una criatura.

En tornar el 1811, encara faran un altre mort sota la Font dels Pouets.

En Pau Ferrer sap acompanyar cada valoració amb una matisació que apel·la a la consciència de qui ho llegeix i dona valor a la seva demanda.

Han mort un home vell, han violat una partera, han robat les joies de la mare, han vessat l'únic vi que tenien, s'han endut el pa amassat i han saquejat les esglésies.

El testimoni d'en Pau Ferrer ha de quedar en la memòria del poble i en el coneixement de la seva gent, ja que si bé la història és patrimoni de tot el país, primer ho és de tots i cadascun dels seus pobles, per petits que siguin.

(Aquest document ha estat facilitat per la família Duocastella de Cal Teixidor).

En el llibre d'òbits de la Parròquia de Sant Miquel de Castellar hi figura aquesta partida:

"Vuy dia dotze de Novembre de mil vuit-cents deu en lo fossar de la Parròquia de Castellar, Bisbat de Vic, se dona sepultura al cadàver de Magí Palà, pagès de Castellar,

marit de Teresa Paradaltas. No rebé ningún sagrament, per la pasada de los francesos, lo encontraren mort en lo bosc i muntanya que va a Fonollosa, se li ha fet lo enterro i novena amb l'assistència de vuit sacerdots en quiscuná funció."

Van tardar una setmana a trobar-lo.

En el Suplemento al *Diario de Barcelona* del dimecres 14 de Gener de 1824, en fer la crònica de la mort de l'ltre Sr. Dn. Antonio de Amat y de Rocabertí, Senyor de Castellar, es torna a parlar d'aquest fet:

"El lugar de Sant Miquel de Castellar, atestiguará cuan propiamente puede darle el título de padre, al mismo tiempo que el de su Señor: la iglesia y sacristía provista de todas las alhajas de ropas y plata de que habían sido despojadas: doscientos cincuenta vestidos completos, repartidos a discreción del párroco y del Ayuntamiento en otros tantos pobres de la población; he aquí como siente este pueblo la presencia de su Señor, dissipada la borrasca que le afligió por espacio de seis años."

El Senyor de Castellar va pagar nous ornaments a l'església de Sant Miquel i va donar dos-cents cinquanta vestits a la gent de Castellar.

Cal Teixidor i les tropes franceses:

A començament del segle XIX Cal Teixidor de Castellar era un hostel on es paraven les caravanes que passaven pel camí ral. Sota l'entrada hi havia un estable molt gran on hi cabien molts animals. En arribar les tropes franceses el dia 5 de novembre de 1810, la gent de la casa, com segurament tot el poble, va deixar-ho tot i va fugir cap al bosc. La tropa invasora mentrestant es va donar al pillatge. En tornar a casa, Josep Montfort, l'amo de Cal Teixidor, fa una relació detallada de tot el perjudici que li han donat les tropes del general Mac Donald en un escrit que la família ha conservat i que té un gran valor documental no tan sols per la història de la casa, sinó també per la del poble de Castellar.

Heus aquí què ens deixà escrit en Josep Montfort:

"Vuy dilluns que és dia cinc del mes de Novembre de l'any 1810 a les 8 hores del matí vingué un exèrcit de francesos de la part de Calaf en número de dotze mil segons veïrem, que consta de 1600 cavalls i lo demás d'infanteria amb molts bagatges. Arribaren en esta de Castellar i hi acamparen i varen fer la dinada i a nosaltres en esta casa de Can Teixidor nos engegaren lo vi de la tina i de les bótes en tomen 50 càrregues, i 30 quartans d'ordi, 3 quartans de favons, 3 fanegues de sal, 50 parells de culleres i forquilles de llautó, una manta tota nova, 6 flassades, 30 llençols, moltes camises d'home i de dona, 3 parells de sabates i unes sivelles de plata son valor 3 ll., 2 gambetos, un geleco blau (armilla) amb la botonada de plata, botons reixats, dos bots de vi de potes, 2 paelles d'aram, 3 perols, 4 marmites, 6 sacs, la mesura del vi, la mesura de l'oli, 2 xocolateres, 2 peces de bri de 40 canes cada una, 3 cabassos, 3 destrals, nos espatllaren lo rellotge, nos espatllaren 4 matalassos, nos espatllaren totes les caixes, 2 roves d'aiguarent, 2 roves de bacallà, 4 rajoles de xocolata, 300 arengades i 14 roves de pa, tots los porrons, plats, gots i demás coses del servei de la casa, nos mataren 4 gats, 65 gallines i 4 galls, i robaren una barretina, 6 càntirs, molts porrons de vidre blanc, moltes xicres i el llibre del bon cristià.

Entraren a l'església de Castellar i la robaren.

Tota la gent fugiren."

L'exèrcit que va passar per Castellar duia entre deu i dotze mil soldats de cavalleria i infanteria que van romanre al poble durant vuit hores. Mil sis-cents soldats a cavall per força havien de fer respecte i deu mil tropes d'un exèrcit invasor devien crear una situació desbordada. La gent del poble, en nombre tan inferior, no podia fer res més si volia salvar la vida que fugir fins que acabés de passar la tropa. En tornar, calia fer balanç del desastre i anotar fil per randa tot el perjudici per

tal d'obtenir una indemnització i començar de nou. Aquests llistats han estat fets amb la calma i paciència d'aquells que saben que són al camí ral i que no és la primera ni l'última vegada que seran víctimes del pillatge.

Ens parla de dues arroves de bacallà, tres-centes arengades, pa, xocolata, coberts, porrons, càntirs, peroles i marmites. Cal Teixidor era doncs un establiment amb força moviment. Què hi feien sinó tres-centes arengades?

A començament del segle passat a Cal Teixidor es devia teixir manualment i es devia fer la roba per a la gent del poble tal com es dedueix del fet que robessin dues peces de bri de cànem i tants llençols i camises, possiblement gènere ja manufacturat.

Diu que han robat una barretina, segurament d'ús corrent al Castellar de l'època, i que els han espatllat el rellotge. Cap altra casa fa esment d'aquesta destrossa, pensem que potser era un rellotge de valor o bé eren poques les cases que en tenien.

Es queixa que li han pres molta roba: gambetos, una armilla amb botons de plata, sivelles també de plata, una manta tota nova etc. Tenien roba bona per mudar, fins i tot amb ornaments cars (botons de plata); devien ser, doncs, una casa amb bona posició i molt arrencada.

Per fi, en Josep Montfort es dol que li hagin robat un llibre religiós i que hagin entrat a l'església. En acabar la relació de danys produïts a casa seva, ens diu que han entrat a l'església. Vet aquí com l'església representa un patrimoni religiós i social de primer ordre per a la gent del poble i un bé comú que, acabada la guerra, sempre es torna a reconstruir.

(Document facilitat per la família Duocastella de Cal Teixidor).

El sometent de Castellar a Molins de Rei. Mort de l'hereu Vendrell

A 1811, en plena guerra del Francès, Anton Comallonga de Cal Vendrell de Castellar és cridat a quintes. Tot i que ja ha estat "sortejat", per tal de no haver d'anar a la guerra fa

aquesta al·legació:

"Muy Iltre. Señor:

Antonio Comallonga, mancebo, labrador del término de Castellar, Corregimiento de Manresa, con toda la atención a V. S. representa:

QUE el Exponente se halla en clase de hijo único de viuda que no puede subsistir sin el auxilio de su mismo Exponente, pues aunque tenia cuatro hermanos, el mayor murió gloriosamente en defensa de la Patria y los otros tres són de tan corta edad que el mayor no llega a catorce años, manteniendo con sus sudores e industria no sólo a dicha su madre y hermanos sinó también a una hermana soltera y a un tío demente.

Aunque por los explicados motivos és exento del sorteo y servicio de las armas, ignorando como rústico labrador que debia proponer ante la Justicia de aquel pueblo las dos mencionadas exenciones y no habiendo cuidado de practicarlo en tiempo oportuno fue incluido en el sorteo y le cupo el número 29.

Y atendiendo que de pasar el Exponente a servir en el ejército quedaria aquella familia abandonada y en la mayor indigencia, como esto y lo demás resulta de la certificación del Párroco y Justicia que acompaña, a V. S. atentamente se suplica se sirva declararlo libre y exento del servicio y mandar a quien corresponda que lo borre y separe de la lista de los Quintos del citado lugar. Gracia que espera de la justificación de V.S.

Manresa, 15 de Mayo de 1811

Anton Comallonga" (signat)

El batlle i el rector de Castellar li fan papers que donen fe d'aquesta situació, entre els quals hi ha aquesta partida d'òbit del seu germà Pere:

"Certificam i fem fe que havent anat lo sometent de Castellar a Molins de Rei, los francesos hi mataren a Pere Comallonga destinat al mateix sometent, i germà d'Anton Comallonga, los que declararen la sua mort, Josep Canals, Jaume Ferrer i Isidro Gavarró i Roig, companys seus en dit sometent i vuy en dia quintos,

dient que un soldat de cavall, francès, havia mort a Pere Comallonga cerca el pont de Molins de Rei. Esta declaració donaren quan tornaren de sometent i en esta església férem bé a favor de la sua ànima. I per ser així ho firmam en Castellar, vuy als 29 de Juny de 1811.

Andreu Vinyas, Rector de Castellar.
Joseph Monconill, Batlle.”

La Comissió Militar de Manresa va manar que la demanda del noi fos exposada en lloc públic per tal que els altres quintos del poble poguessin reclamar. Ningú no va dir res i Anton Comallonga va ser declarat exempt.

(Documentació trobada a l'Arxiu Històric i Comarcal de Manresa: Llevés al Bages durant la guerra del Francès. Castellar: Lligall 3).

Serveis i comptes de guerra a Castellar

Durant la guerra del Francès a Castellar es van fer molts serveis a la tropa: transport de bagatges o soldats ferits, allotjament i compra o reparació d'armes. Heus aquí tan sols una mostra de tot el que s'ha trobat entre el juny de 1808 i el juliol de 1809:

-”Bagatges majors que s'han ocupat de Castellar al treball per al Rl. Servei a transportar soldats i miquelets malalts a uns pobles i altres 49 ll.

-Bagatges menors per los mateixos efecte 158 ll.

-Lo transportar soldats i miquelets malalts a coll d'homes amb una llitera cap als pobles veïns acostant-los als hospitals són 30 ll.

-L'allotjament que han donat a Castellar a les tropes i miquelets són innumerables:

S'ha donat allotjament al Tercio de Vic, tot enter.

S'ha donat allotjament al Tercio de Cervera, tot enter.

A les demés tropes i miquelets són innumerables los allotjaments per quant quasi se'n donen tots els dies.

-Se gasta per pólvora i bales lo primer sometent en Casa Massana i Bruc 22 ll. 25 s.

Per 3 escopetes que perderem en los "ataques" 3 ll. 9 s.

Per adobs de 3 escopetes rompudes als "ataques" 9 ll. 9s. 4 d.

"Gastos" per los miquelets abans de presentar-los 60 ll. 18 s. 9 d.

Portarem palla a Igualada per lo Rl. Servei 15 ll. 25 s.

Per un fusell anglès que recollirem als "ataques" d'Igualada, se'ns va espatllar lo pany i costa d'adobs 18 s. i lo entregarem a la Il·ltre. Junta de Manresa.”

Aquí tenim una queixa de l'Ajuntament de Castellar feta a la Junta de Govern de la ciutat de Manresa (segurament el 1810) per tal que no els demanin els animals, ni els demanin més serveis de guerra, perquè ja no donen abast:

“Havent vista la circular del dia 26 d'Abril de la Il·ltre Junta de Govern de la ciutat de Manresa, manant a Castellar i Quadres apromptes de muls i rucs a la ciutat per portar menjar i malalts i que els dies que s'ocuparien en el treball sel's pagarien, exposem: Que les Quadres són del Corregiment de Cervera i que Castellar queda sense ajuda de ningú i a més com que lo terme de Castellar s'encontra al mig del camí ral que va de la ciutat de Manresa a la vila de Calaf, tots los dies, contínuos, hem de donar allotjament i portar bagatges, a gent de tropes i altres persones empleades al Reial Servei. A més tots los dies transportem malalts amb animals i a coll d'homes i les postes de correu de cavall i de peu estan aposentades en esta de Castellar i quan ells no poden fer el Reial Servei, ho suplim nosaltres en passar les maletes del Reial Servei a sos destins i a més cada sis dies hem de portar avituallament al nostre sometent.”

El sometent de Castellar, juntament amb el d'Aguilar, degué ser a les batalles del Bruc el juny de 1808 perquè pel juliol del mateix any, un mes més tard de les célebres batalles, aquests sometents que eren a Martorell són rellevats i tornen a casa segons aquesta ordre:

“Sr. Comandante de la Partida de Moncada:

M. S. M. en vista del presente permitiré V. S. regresen a su patria los somatenes de Castellar i Aguilar del Corregimiento de Manresa, por haber llegado ya la releva que detenemos en esta.

Dios guarde a Vd. muchos años.

Martorell julio 10 de 1808

Con conocimiento de Montanyà, Canónigo.

Antonio Vallcendrera, secretario.”

El sometent de Castellar aquell estiu va formar part del cordó de defensa contra els francesos que es bastí a Can Massana, segons es desprèn de la relació de comptes. Ens ho confirma un salconduit que l'Ajuntament de Castellar fa a Valentí Massana i Esteve Calcina perquè els deixin passar a Esparreguera i puguin anar a trobar Pau Ferrer, que després d'haver acompanyat homes a Can Massana encara no ha tornat.

Era el dia 12 de Juliol de 1808:

“Valentí Massana i Esteve Calcina pagesos de Castellar, Corregiment de Manresa, passen a la vila d'Esparreguera i a més, si és convenient, fins a encontrar Pau Ferrer, Batlle de dit terme, per haver anat a acompanyar homes al cordó de Can Massana i no haver tornat. Se va en cerca d'ell i per ser així i no sigan impeditos en dit viatge, los fem lo present passaport, sellat amb lo sello de dit terme i signat de nostres mans.

En Castellar, avui als 12 de juliol de 1808.

Jaume Prat, Regidor

de l'ordre de l'altre Regidor

Josep Montfort.”

En Massana i en Calcina passaren a Esparreguera i van anar fins a Martorell, segons es veu a l'altra cara del mateix document on diu:

S'han presentat i passen a Martorell.

Esparreguera, 13 de Juliol de 1808.”

CANSO DELS FRANCESOS

Passats els primers èxits del Bruc, vingueren dies difícils en la lluita contra el francès. Pel març de 1811, Manresa fou incendiada i es van cremar 713 cases de les 1.127 que hi havia, entre els quals alguns obradors i fàbriques que donaven feina a molta gent. La situació devia ser molt desesperada quan Pau Ferrer, batlle de Castellar, rep aquesta ordre:

"De los granos que vaya Vd. recogiendo y tenga en su poder procedentes del medio diezmo, entregará a Dn. Juan March, Factor de Reales Provisiones de Manresa todos los que tenga en su cantón por haver llegado en dicha ciudad el capitán Prat con una grande División de tropas, haciéndole a Vd. responsable por la falta de cumplimiento, con toda la brevedad del rayo.

*Dios guarde a Vd. muchos años.
Sallent, 3 d'Octubre de 1811*

*Por disposición de la Comisión,
Corregimiento de Manresa*

*D.D. Josep Antoni Gualsa.
Secretario.*

*A Dn. Pablo Ferrer de
Castellar."*

(Documents facilitats per Cal Teixidor i Cal Ferrer Gros de Castellar).

Aguilar i la guerra del Francès

El 1808 el batlle d'Aguilar era Isidro Torra i Marbà, de la Riera. Entre d'altres ens ha deixat aquests comptes que parlen de com l'Ajuntament d'Aguilar recluta miquelets per anar a lluitar contra els francesos i els paga:

"Juny a 21, de 1808.

Jo, Isidro Torra, Batlle d'Aguilar, so entregat a "cotre" miquelets reclutats 8 duros a cada u i suma 60 lliures.

Lo que so cobrat són 45 ll. 11 s. 6 d.

Me resta a deure lo Figuera regidor decano per los miquelets la suma de 14 ll. 12 s. 6 d."

A més dels miquelets, també surt d'Aguilar un sometent que anirà a lluitar contra els francesos en aquells dies de 1808 en què hi hagué les dues bata-

Lo any mil vuyt sens y vuyt Catalunya ab gran descuyt ha dat las fortaleças pels enredos de godoy han entrat ab gran comboy moltas tropas francesas.

Perque tenen los fortins aquells malaits butxins, ja pensan que son amos a las armas Catalans, abinguts com a germans axequemnos y bamos.

Tots morirem per la Lley ja quens ha deixat lo Rey D: Fernando y D. Carlos ab la ajuda de D^{eu} dich quels traurem de monjuich y al Cañet enterrarlos.

Nosaltres som Espanyols ancara que siem sols contra tota la fransa ja may nos aturdirem perque ab Deu confiem ques la nostra esperansa.

Per mes que sieu astuts noy baldran generals muts ni tois los entremesus per mes quens portin banuts sempre direm resoluts, no bolem ser francesos.

Be teniu prou desenganys que encara noy ha sent anys que bareu tenir guerres per los camis binyas y orts serbiau quant erau morts per adobar las terras.

Podeu reflexioná quel matex succeyrá de las bostras empresas baldrá mes quens ananeu sino tambe morireu aqui a las fortaleças.

Sobrada raó y motiu amats catalans teniu de aná contra los francesos que desde que han entrat tot lo comers se ha parat ab cosa de tres mesos.

Puix lo temps se adobará com Deu content estarà de nostra paciència puix creyem ser y sagù que may ha dextat ningú la sua gran clemencia.

Es lo gran pecat mortal la causa mes principal de aquesta campanya per lo pecat apolút que tots tenim merescut del que patim Espanya.

Aborrim nostres pecats no siem mes obstinats y obrim las potencias que aquest castich tan cruel sens dupta ja be del Cel per las nostras ofensas.

Aquell tot poderos Deu que desde son Trono veu la nostra gran malicia sins precurem esmená sens dupta se aplacará sa divina justicia.

Per las casas de pages casas ricas y demes de aquesta encontornada ab los trevalls que han passat han fet molta caritat Deu los donia la paga.

Asteu ab atenció qui dictada la canso no la dictada altri cun taxido de curò a tots demana perdo si han trobat cap falta.

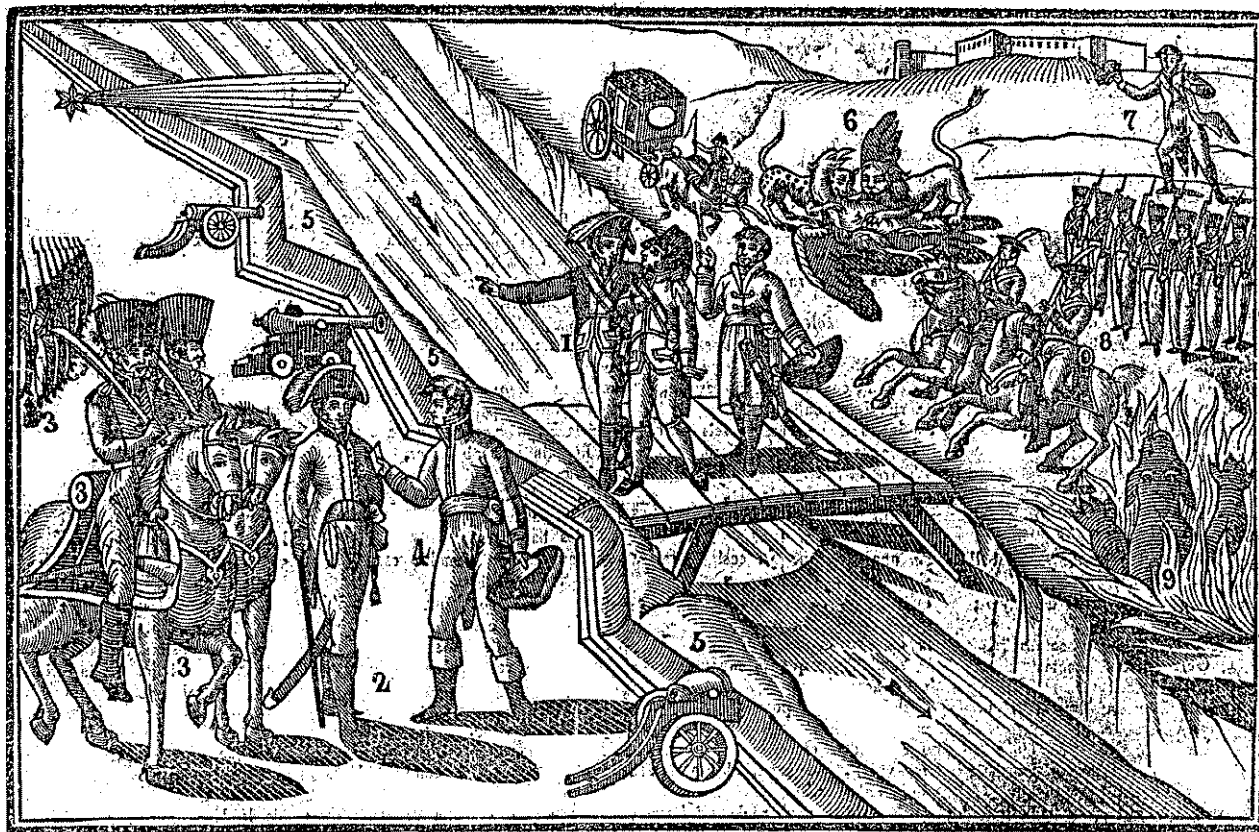
Un dels típics romanços de l'època, que constituïen una manera popular de divulgar els fets històrics. Aquest fa referència a la guerra del Francès. (Font: Família Duocastella. Cal Teixidor de Castellar).

lles del Bruc. Un dia abans de la crema del paper segellat a la Plaça Major de Manresa, el sometent d'Aguilar ja havia sortit. Així ho diu l'Alcalde:

"Dia 1 de Juny de 1808 marxa lo sometent d'Aguilar, "cotre" que són l'hereu Biel, el fadrí del Fuster, el fadrí del Crostetes i lo Robinat, llo-

gats per quinze dies, preu 3 pessetes i mitja per home per cada dia que hi estaran. Dia 11 de Juny tornaran los dits del sometent."

No tenim notícia que cap d'aquests homes morís en combat contra l'exèrcit invasor, però si que hem pogut tro-

Gravat de l'època que fa referència a un escenari ideal de la guerra del Francès des de les files espanyoles, amb la representació dels seus principals protagonistes. El text que l'acompanya és prou significatiu. (Font: Família Duocastella. Cal Teixidor de Castellar).

- (1) Don Fernando VII nuestro Monarca, el Infante Don Antonio, y Zayas. (2) El General Copons, (3) Tropas españolas. (4) El General francés. (5) Línea española. (6) El Águila francesa destrozada por España é Inglaterra. (7) Napoleón rasgando la corona é insignias imperiales. (8) Tropas francesas. (9) El dragón infernal.

bar tres nois d'Aguilar que van morir en aquesta guerra a 1809 i a 1810. Eren dels Caus, de Ca l'Escuder i de Ca l'Ibanyes. El noi dels Caus va morir al Bruc, l'Escuder a Manresa i l'Ibanyes en un hospital a la Selva.

Vet-ne aquí les partides d'òbit:

“JOSEP RIUS I BIOSCA. Dia 30 de Gener de 1809, en esta església parroquial de Sant Andreu d'Aguilar del bisbat de Vic se cantaren quatre oficis per enterro i novena amb assistència de set preveres per l'ànima de Josep Rius, fadrí dels Caus, que segons se'ns informa morí en les muntanyes del Bruc lo dia primer del corrent i fou enterrat sens ésser conegut en lo fossar o lloc destinat a Can Elies. Als dits preveres se'ls donà la caritat i coques acostumades, també

dinar en la casa dels Caus i a mi, Aleix Macià prevere rector de dita església d'Aguilar, la meitat del dret de cos (esto és dues Misses) havent-nos abans convingut per tots los drets de majoria, campana, etc que m'espectarien, haguda raó de no haver-hi sepultura del cos.”

“PERE ESCUDER GIRALT. Dia 26 de Març de 1810, en la parroquial església de Sant Andreu d'Aguilar del bisbat de Vic se feren funcions d'enterro i novena i lo endemà dia 27 lo cap d'any, per l'ànima de Pere Escuder, fadrí d'esta parròquia fill llegítim i natural de Josep Escuder, pagès difunt de dita parròquia i de Maria Giralt vídua, vivent, lo qual morí lo dia 22 anterior en lo pont de fusta de Manresa, ahont junt ab altres atacava als francesos que havien invadit dita ciutat, i fou portat a enterrar en lo

fossar de Salelles per dos germans seus i altres companys.

Hi assistiren a dites funcions cinc preveres als quals se donà la caritat acostumada per Francisco Escuder, son germà, i també refeció corporal cada dia. I a mi Dr. Aleix Macià per lo dret de cos, que me pertanyeran vint rals, és dir la meitat del dret de cos que en esta parròquia són quaranta rals.”

En Domingo Montfort, ecònom de la parròquia de Sant Andreu d'Aguilar entre 1836 i 1850, en fer l'índex del llibre d'òbits hi afegeix una nota:

“A 1810, 1811, 1812 i 1813 se troben nombroses partides de morts repentines de pobres segurament per causa de la gran carestia d'aquells anys, en que lo blat se arribà a vendre a 24 duros la quartera, el que ocasionà grans malalties.”

De les diferents partides d'òbit d'indigents tan sols transcrivim aquesta. Es tracta d'un home de Capellades, pobre de solemnitat, que va morir als Caus d'Aguilar a 1809:

"Francisco Cavaller. Dia (?) de Maig de l'any de 1809. En lo fossar de la parroquial església de Sant Andreu d'Aguilar del bisbat de Vic, jo, Aleix Macià, prevere i rector de dita església he donat eclesiàstica sepultura al cadàver de Francisco Cavaller, pobre de solemnitat, en lo dia d'ahir mort en els Caus. Després de confessar no hi hagué lloc i ocasió de més, de edat de cinquanta anys poc més o menos, domiciliat en Capellades i marit en segones núpcies de Caterina Oller: Amb aplega de caritats, amés d'aver-li fet la caixa, hi hagué prou per un ofici ab dos preveres que se li celebrà en la funció de l'enterro i a més per una Missa resada.

La gent d'Aguilar li van pagar la caixa i una funció d'enterrament amb dos capellans.

A 1813 trobem l'altre mort en combat. Es tracta de Josep Ibanyes:

"Josep Ibanyes, soldat, morí en un Hospital de la Selva."

La notícia de la seva mort degué tardar molts dies a arribar a Aguilars perquè en el llibre d'òbits no consta que se li fes cap funeral, només aquesta nota feta de Mn. Domingo Montfort anys més tard.

(-Documentació facilitada per la família Torra de la Riera d'Aguilar.

-Llibre d'òbits de la Parròquia de Sant Andreu d'Aguilar (1776-1882)).

Vocabulari

Arrova o rova: Mesura de pes equivalent a 26 lliures. Val 10,4 Kg.

Cana: Antiga mesura de longitud dividida en vuit pams.

Faneca: Mesura de capacitat per a àrids, d'un valor variable segons els llocs.

Lliures, sous i diners: La lliura catalana equivalia a 2,67 pessetes. Cada lliura valia 20 sous i cada sou 12 diners, de manera que una lliura equivalia a 240 diners.

Miquelet: Membre d'una milícia especial reclutada per diputacions o juntes de guerra dels Països Catalans per tal d'efectuar accions especials o de reforçar les tropes regulars.

Quartà: Mesura de capacitat per a grans pròpia de Catalunya igual a 1/12 part de la quartera.

Quartera: Mesura catalana per a grans. El seu valor és variable segons les zones de Catalunya. A Barcelona val 69, 518 l.

Bibliografia

-Gran Enciclopèdia Catalana.

- Pompeu Fabra: Diccionari General de la Llengua Catalana.

Amb agraïment per l'interès que ha mostrat per aquest treball:

Les famílies Duocastella de Cal Teixidor, Ferrer de Cal Ferrer Gros i Comellas de Cal Vendrell de Castellar i a la família Torra de la Riera d'Aguilar.

Mn. Jaume Montanyà, rector de la parròquia de Sant Andreu.

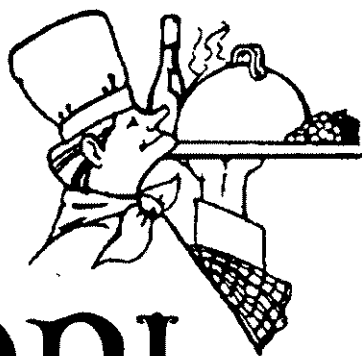
L'Ajuntament d'Aguilar de Segarra.

Roser Parcerisas i Colomer

Mestra

RESTAURANT

CAL TONI

Ronda de Sant Pere, 56 - Tel. 93 827 23 19 - Fax 93 832 06 35 - 08251 SANTPEDOR